

ΑΡΘΡΟ ΠΡΟΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

Επικοινωνία:

Γραφείο Επικοινωνίας
Τομέας Προώθησης και Προβολής, Πανεπιστήμιο Κύπρου
Τηλ. 22894304
ηλ. διεύθυνση: prinfo@ucy.ac.cy,
ιστοσελίδα: www.pr.ucy.ac.cy

Η δυναμική της πολιτικής διαφθοράς

** του Κυριάκου Δημητρίου*

Η πελατειακή δομή του πολιτικού συστήματος στην Κύπρο είναι εδραιωμένη εδώ και δεκαετίες. Η οικονομική κατάρρευση μπορεί να ιδωθεί ως η επιτομή της λειτουργίας ενός εκτεταμένου μηχανισμού διαπλοκής και διαφθοράς. Η αποδόμηση του συστήματος, ή έστω η αποτελεσματική εφαρμογή ελεγκτικών μηχανισμών της διαφθοράς, είναι δυσχερής αφού, πρώτον η πελατειακή πρακτική είναι βαθιά ριζωμένη στις κοινωνικές δομές, και δεύτερον προσκρούει στη συγκάλυψη και τη συνοχή. Δεν μπορεί να είναι τυχαίο, π.χ., πως κανένα σοβαρό έγκλημα ή αδίκημα (είτε οικονομικό είτε πολιτικό) κατά του δημοσίου συμφέροντος δεν εξετάστηκε επαρκώς και ουδέποτε αποδόθηκε δικαιοσύνη ή οι ένοχοι ελέγχθηκαν ποινικά. Να θυμίσω το σκάνδαλο του χρηματιστηρίου; Τους περιβόητους S300; Την αεροπορική τραγωδία της «Ήλιος»; Το πόρισμα Πολυβίου;

Στη σχετική βιβλιογραφία, η διαφθορά στα δημοκρατικά πολιτεύματα ορίζεται ως μια κατάσταση αναντιστοιχίας ανάμεσα στο δημόσιο συμφέρον και τα ιδιοτελή συμφέροντα της άρχουσας πολιτικής τάξης. Κρατικοί μηχανισμοί που να είναι ολότελα απαλλαγμένοι από την πελατειακή διαπλοκή δεν υπάρχουν βέβαια, αλλά κάθε πολιτικό σύστημα αναπτύσσει τις δικές του μορφές διαφθοράς. Η πολιτική εξουσία είναι μία πολυδιάστατη έννοια, αφού συμπεριλαμβάνει όλους τους κεντρικούς φορείς νομής των «πολιτικών πόρων», ξεκινώντας από τους άμεσα εκλεγμένους (τους εντολοδόχους των πολιτών), τα κόμματα, τις τράπεζες και τις μεγάλες επιχειρήσεις, τις συντεχνίες, τα ΜΜΕ, κ.λπ. Με τη χρήση συγκεκριμένων δεικτών (βλ. π.χ. Transparency International), η πολιτική διαφθορά είναι μετρήσιμη, τα αποτελέσματα όμως τέτοιων μελετών συχνά αμφισβητούνται για τον απλούστατο λόγο ότι, σε συνθήκες διαφθοράς, στοιχεία όπως η κατάχρηση και η ιδιοποίηση κρατικών αξιωμάτων, η ασθενής δικαστική εξουσία, ο χρηματισμός, ο νεποτισμός και η οικονομική διαπλοκή μπορεί κάλλιστα να αποκρύβονται και να παραμένουν «αόρατα», αφού τα πολιτικά υποσυστήματα αναπτύσσουν μία δυναμική εξουσιαστικής αυτονομίας και αυτοανασίας.

Πιο κάτω παραθέτω κάποιες χρόνιες παθολογίες του κυπριακού πολιτικού συστήματος οι οποίες χρησιμεύουν στην κατανόηση της προεξάρχουσας «κουλτούρας της διαφθοράς»:

(α) Η ανάπτυξη του πελατειακού μοντέλου. Τα κόμματα λειτουργούν ως διαχειριστές της εξουσίας και διάχυσης πόρων και αξιωμάτων στην εκλογική τους πελατεία. Έτσι δημιουργούν άβουλους, παραταξιακούς «υπηκόους». Ως κατεξοχήν πελατειακές οντότητες, τα κόμματα είναι εξ ορισμού αναγκασμένα να έχουν μία ισχυρή (και προνομιακή σχέση) με το κράτος και την οικονομία.

(β) Η κομματοκρατία, διαλαμβάνοντας την μορφή μιας προνομιακής προσβασιμότητας στην χάραξη πολιτικών εξυπηρέτησης ιδιοτελών συμφερόντων, εκτρέφουν την αναξιοκρατία και την ημετεροκρατία, τη γραφειοκρατική υπερδιόγκωση και το υδροκέφαλο κράτος.

(γ) Η διαιώνιση του πολιτικού κατεστημένου μέσω της κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης. Το Σύνταγμα δεν θέτει όρια στις επανειλημμένες επανεκλογές των ίδιων προσώπων στη Βουλή, με αποτέλεσμα οι βουλευτές να παγιώνουν μακροχρόνιες πελατειακές σχέσεις και να αποκτούν μονοπωλιακή εξουσία (βουλευτοκρατία).

(δ) Η έλλειψη οικονομικού ελέγχου των κομμάτων ενισχύει τη διαπλοκή μέσω διαφόρων πηγών αδιαφανούς χρηματοδοτικής ενίσχυσης (π.χ. χρηματοδοτήσεις εκλογικών εκστρατειών, απαλείψεις χρεών, προνομιακών δανείων). Έτσι το πολιτικό σύστημα διασυνδέεται άμεσα (συνήθως με σχέσεις «αμοιβαίας εξυπηρέτησης») με το οικονομικό μοντέλο ή, ακόμη, την παραοικονομία.

(ε) Η αδυναμία αποτελεσματικού και διαφανούς ελέγχου των περιουσιακών στοιχείων των βουλευτών μέσω μιας διαδικασίας «πόθεν έσχες» (η οποία προσέκρουσε σε απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου με το αιτιολογικό ότι παραβιάζει το δικαίωμα της προσωπικής ζωής!). Όσο οι βουλευτές εξακολουθούν να επιτελούν το λειτούργημά τους διατηρώντας παράλληλα άλλους επαγγελματικούς συνδέσμους, τόσο περισσότερο διευκολύνεται η ανάπτυξη συνθηκών οικονομικής διαπλοκής και διαφθοράς.

(στ) Η λεγόμενη ασυλία (βουλευτών και αξιωματούχων) αποτελεί ένα παρωχημένο θεσμό, αφού δεν υφίστανται πια οι λόγοι για τους οποίους θεσπίστηκε. Σε υπανάπτυκτα δημοκρατικά πολιτεύματα, όπως το κυπριακό, υπήρξε εργαλείο δεσποτικής συμπεριφοράς, κατάχρησης προνομίων, κατάργησης του κράτους δικαίου και καταστρατήγησης του συνταγματικού δικαιώματος της ισονομίας. Αλλά ακόμη και αν αρθεί η ασυλία, το ερώτημα είναι αν μπορούν όντως να λειτουργήσουν αδιάβλητα θεσμοί σε ένα περιβάλλον ακμάζουσας δικτύωσης πελατειακών συμφερόντων.

(ζ) Η απουσία μίας πολιτικά σκεπτόμενης κοινωνίας που να ελέγχει αποτελεσματικά και να κρίνει την κυβέρνηση. Το ζητούμενο είναι η δυνατότητα ενεργοποίησής της, αλλά αυτό προϋποθέτει την εξασθένιση του πελατειακού κράτους. Η κοινή γνώμη εξακολουθεί, δυστυχώς, να χειραγωγείται μέσω της δημιουργίας κομματικών «πελατών».

Κυριάκος Δημητρίου

Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης

Πανεπιστήμιο Κύπρου